

Fra Sindssygehospitalets By ved Nykøbing S.

En lille Oversigt over den betydningsfulde Statsinstitutionens Tilblivelse og hidtidige Udvikling

Skønt Sindssygehospitalet ved Nykøbing ikke just er af gammel Dato – det blev taget i Brug 15. Novbr. 1915 – er det dog sandsynligt, at der blandt vore yngre Læsere er en Del, der ikke har de Begivenheder, der førte til Hospitalets Rejsning her helt present. Vi skal derfor give et lille Rids af Institutionens Historie.

Det var i Rigsdagssamlingen 1911-12, at det Klaus Berntsenske Ministerium ved Justitsminister Bülow fremsatte Forslag om Opførelse af et nyt Sindssygehospital paa Sjælland. Forslaget var ledsaget af en Mængde Bilag, navnlig fra Sundhedsstyrelsen, der gik kraftig i Brechen for, at man skulde bygge et Hospital efter de bedste udenlandske, navnlig engelske og tyske, Mønstre med Adgang til en stærk, udpræget Adskillelse af Patienterne i Forhold til deres Sygdoms Art og Omfang. Man havde nemlig fra disse Lande Erfaring for Værdien af en saadan Adskillelse. For denne Reform fandt Sundhedsstyrelsen baade Forstaaelse og Sympati saavel hos Regering som Rigsdag, idet Forslaget blev principielt anbefalet af alle Partiers Ordførere, da det i Vinteren 1912 kom til Behandling i Folketinget.

Hospitalets Beliggenhed vakte Splid.

Var der saaledes en rørende Enighed om Hospitalets paatrængende Nødvendighed, saa blev Spørgsmaalet om dets Beliggenhed en Anstødssten, der fik hele Sagen til at strande i første Omgang.

Det siger sig selv, at naar Talen er om Oprettelse af et saadant Etablissement, melder der sig altid Steder og Pladser, hvor man mener sig selvskreven til at faa det anbragt. Og det skal siges, at fra Nykøbings Side havde man ikke ligget paa den lade Side. I denne Forbindelse skal vi nævne den Energi, som blev udfoldet af den daværende Amtssygehuslæge Schad, Nykøbing, nu Kredslæge i Viborg. Han var straks klar over, at ud fra et lægevidenskabeligt Synspunkt havde den noget isolerede Plads ved Nykøbing med sin herlige naturskønne Beliggenhed store muligheder for at komme i Betragtning. Han rejste Sagen i Byraadet og fremskaffede efter nogle Forhandlingen Tilsagn fra Nykøbing Kommune om at yde 65,000 Kr. til Erhvervelse af det fornødne Areal.

Dernæst drejede det sig om at faa asaavel Sundhedsstyrelsen som Minister og Rigsdagsmænd over paa sin Side. Til den Ende bombarderede han rette Vedkommende med Skrivelser, Pjecer og Gud ved hvor mange personlige Besøg, dels ene og dels i Fællesskab med det af Byraadet nedsatte Udvalg.

Nykøbing 1929 – fra Holbæk Amts Venstreblad – december 1929

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Opgaven var imidlertid ikke let, thi som nævnt var der jo ogsaa andre Pladser, hvorfra man strakte Armene ud efter Hospitalet. Dette gjaldt saaledes Jyderup Stationsby, Slingerup, Helsingør, men dog navnlig Hillerød, fra hvilken By Konkurrencen var særlig haard.

Som Bilag til Lovforslaget forelaa Sundhedsstyrelsens Bemærkninger om de forskellige Pladser. For Nykøbings Vedkommende var det, om vi saa maa sige, en tosidet Erklæring.

Den ene gik ud paa, at i sanitær og klimatisk Henseende var Pladsen ved Nykøbing den bedste af alle, tilmed da Odsherred med sin spredte Bebyggelse og mange Husmandshjem formentlig var ideel for Etablering af Patienters Anbringelse i Familiepleje.

Men paa den anden side fandt Sundhedsstyrelsen Pladsens isolerede Beliggenhed med den deraf følgende lange Transport af Patienterne og den besværlige Rejse for disses Paarørende saa vanskelig, at den lod Hensynet til det sanitære og klimatiske falde og anbefalede i Stedet at vælge Hillerød.

Denne Betragtning sluttede Justitsminister Bülow sig til, og i det Forslag, han forelagde, var da ogsaa Anlægget ved Hillerød fastslaaet.

Ved 1. Behandling i Folketinget tørnede de lokale Modsætningsforhold stærkt sammen. Odsherredskredsens daværende Folketingsmand N. Jensen-Nybjerg gik i en stor Tale stærkt imod sin egen Justitsminister og til Fordel for Nykøbing, medens Lars Dinesen og med ham en Række Højremænd, gik lige saa varmt i Ilden for Hillerød. Ogsaa de andre Pladser havde deres Talsmænd.

Resultatet blev, at da Sagen var færdigbehandlet i Udvalget, havde dette delt sig i flere Mindretal. Men N. Jensen-Nybjerg havde været den stærkeste, idet han havde faaet trukket de fleste af sine Partifæller bort fra Justitsministerens Forslag og over til Nykøbingsplanen, og da Ændringsforslagene kom til Behandling i Tinget, sejrede Nykøbing med 45 St. mod 30. Men Landstinget vedtog, det skulde ligge i Hillerød.

Forslaget gik da den obligate Gang frem og tilbage mellem Tingene, uden at nogen af Parterne vilde bøje sig, og endte tilsidst i Fællesudvalg, hvor man dog heller ikke kunde enes, og den 8. Juni kom det til endelig Afstemning i begge Ting, hvor Folketinget da med 74 St. mod 6 vedtog, at Hospitalet skulde bygges ved Nykøbing, og Landstinget med 29 St. mod 28 vedtog, at det skulde bygges ved Hillerød.

Dermed var hele Forslaget bortfaldet, og man saa det Særsyn, at en Lov, som fra alle Sider erkendtes at være en samfundsmæssig Nødvendighed, gik i Vasken paa et i Forhold til det hele saa underordnet Spørgsmaal som Beliggenheden, og Rigsdagen blev hjemsendt.

Næste Aar fremlagde Ministeren atter Forslaget. Men da var § 1 omformet, saa den kom til at lyde:

”Til Behandling og Forplejning af Sindssyge skal der opføres et Hospital, beliggende i Københavns, Frederiksborg eller Holbæk Amter”.

Med denne Affattelse var der givet Administrationen, d. v. s. Justitsministeren fri Hænder til at vælge mellem de omdisputerede Pladser, og i denne Affattelse gik Loven nogenlunde smertefrit gennem begge Ting, blev vedtaget og derefter stadfæstet den 29. April 1913.

Med Hensyn til Hospitalets Beliggenhed følte Bülow sig bundet til Folketingets Afstemning Aaret før og bestemte, at det skulde være Nykøbing.

Hospitalets Administrationsbygning.

Hospitalet bygges.

Det faldt dog ikke i Bülow's Lod at lede Administrationen af selve Opførelse. Ved det kort efter afholdte Folketingsvalg faldt Ministeriet Zahle, og det blev da Zahle, der som Justitsminister kom til at staa for Sindssygehospitalets Administration i de følgende syv Aar.

Allerede længe før var Bygningskompleksets Opførelse dog overdraget til Statsarkitekt Warming, København, der med dette for Øje havde foretaget flere Udenlandsrejser for at Studere Hospitalsforhold. Og det var da ogsaa ham, der havde udarbejdet Overslag over Omkostningerne. Disse var i Loven anslaaet til 2,190,290 Kr., en sum, som det ved de paafølgende Licitationer viste sig paa det aller nærmeste holdt stik. Billedet for oven angiver i alt væsentlig det Parti af Hospitalet, der blev opført i Henhold til den nævnte Lov. Senere er der jo fortaget forskellige Udvidelser. Det maa erkendes, at Arkitekt Warming skilte sig godt fra de økonomiske Beregninger over Hospitalets Opførelse, og tillige maa det lades ham, at han har skilt sig ypperligt fra den arkitektoniske Del af Anlægget, ligesom han var i Stand til at fuldføre Arbejdet inden for en rimelig Tid. Det første Spadestik blev taget i September 1913, og to Aar efter stod Hospitalet klart til at modtage sine Patienter.

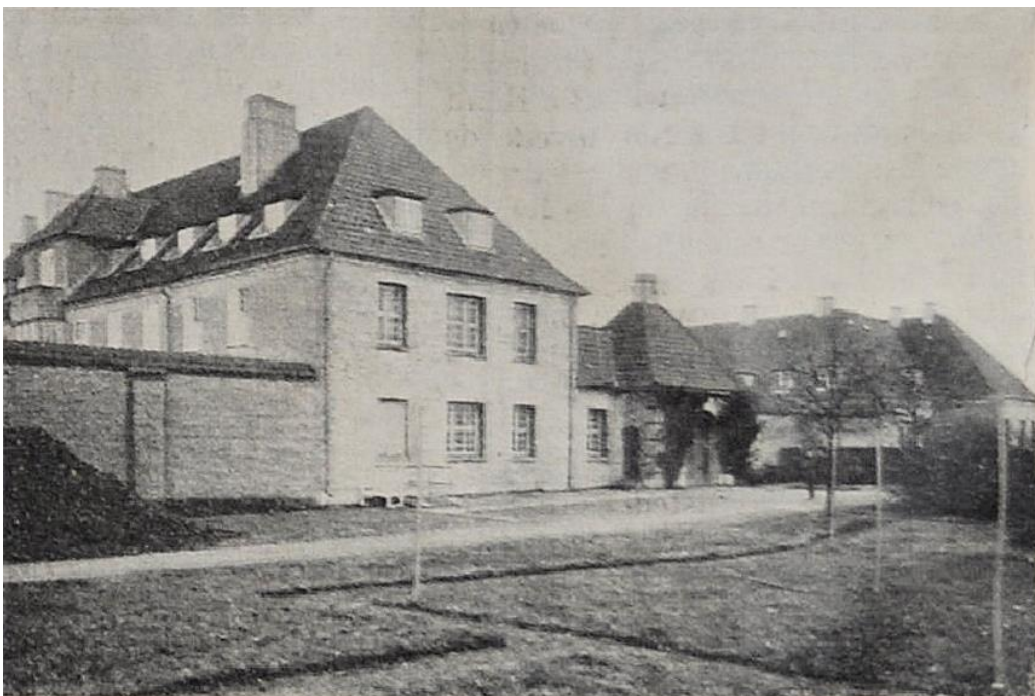
Blandt de mere monumentale Bygninger skal nævnes Administrationsbygningen, hvorfra Ledelsen af det hele Komplex foregaar. I Midterfløjen er hele Stueetagen optaget af Kontorer og Ekspeditionslokaler. Her residerer Overlæge, Hospitalsforvalter og Bogholder i hver sin Afdeling, men med førstnævnte som overordnet Leder ikke alene af den lægevidenskabelige Del, men ogsaa af Administrationen. Paa første Sal er der Embedsboliger for Hospitalsforvalteren og Bogholderen og i øverste Etage for Oversygeplejersken. I Fløjen til venstre er Lægevagtstationen, Medicinstue m. m. og i Fløjen til højre, der er prydet med Taarn, er Hospitalets Kirke. Den er ikke særlig stor, men nydelig i sin Struktur baade udvendig og indvendig. Her holdes Gudstjeneste af Sognepræsten i Nykøbing de tre Søndage i Maanednen, hvortil de raskeste af Patienterne har Adgang.

Naar man tænker tilbage paa den Tid, hvor man ikke kendte anden Behandling af de Sindssyge ens at uskadeliggøre dem ved at indespærre dem i Celle, og derefter kaster et Blik paa hosstaaende Interiør fra en af Sovesalene paa Hospitalet ved Nykøbing, vil man forstaa, hvilken mægtig Forandring vor moderne Tid har indført i Behandlingen af

En af Sovesalene paa Hospitalet.

Sindssyge. Alt skinner af Renhed og Hygge i denne højloftede, lyse og luftige Sal. Cellesystemet kender man i det hele slet ikke til her. Der findes ganske vist i de fleste af Afdelingerne nogle Enkeltværelser, men de aflaaes aldrig, og Døren, der disse fører ud til den store fælles Sovesal, staar saa at sige altid aaben, lukkes i hvert Fald kun, naar Patienten slev forlanger det. Men det siger sig selv, at Behandlingen af sindssyge Mennesker i et frit Fællesskab som dette lader sig kun praktisere under Forhold, hvor man i væsentlig Grad kan adskille Patienterne under Hensyn til deres Sygdoms Art og Omfang, ligesom det jo ogsaa nødvendiggør et større Personale.

Hospitalets særlige Sikringsanstalt.

Sikringsanstalten.

I samme Lov af 29. April 1913 om Opførelse af et almindeligt Sindssygehospital var der tillige taget Beslutning om Opførelse af en her i Landet hidtil ukendt Optagelsesanstalt for forbryderiske Sindssyge. Lovens § 3 lyder nemlig saaledes:

”I Forbindelse med Hospitalet, men som en særskilt Anstalt oprettes en Sikringsanstalt til Optagelse af personer, om hvem det i Anledning af begaaede Lovovertrædelser, enten ved Dom eller ved administrativ Resolution, bestemmes, at der bør træffes Sikringsforanstaltninger overfor dem. Hertil kan anvendes 228,200 Kroner.”

Bygningen, der ses paa Billedet, bestaar af to Fløje med en mellemliggende Gaard og adskiller sig fra Hospitalets øvrige Bygninger derved, at den fremtræder i fængselsmæssigt Udstyr med Jerngitre for Vinduerne og er omgivet af en høj Ringmur. Dette Bygningskompleks, der er beliggende et stykke Vest for det øvrige Hospital i Udkanten af det øvrige Hospital i Udkanten af den berømte Frugtplantage, blev opført 1918. Hermed blev et længe følt Savn af et Kriminalasyl har i Landet i nogen Grad afhjulpet.

Beboerne her er, som angivet i Loven, Personer, der har begaaet en eller anden grov Lovovertrædelse, men om hvilke Retten skønner, at de har øvet deres Gerning i en sindssyg Utilregnelighedstilstand. De er saaledes uskikkede til at lide Straf for deres Forbrydelser, men ifølge deres Anlæg er de farlige for den offentlige Sikkerhed, hvorfor de enten ved Dom eller ved ministeriel Resolution er dømt til at tages i Forvaring af det Offentlige.

Det er saaledes ingenlunde hyggelige Elementer, der er til Huse her. Hovedsagelig er det Voldsmænd, Brandstiftere, grove Sædelighedsforbrydere o. l. Deres Behandling paa Anstalten er en Mellemting mellem Hospitalsbehandling og Fængsel. Vel benyttes heller ikke her i ret mange Tilfælde Ophold i Enceller, men det siger sig selv, at Bevogtningen af disse Patienter nødvendigvis maa være meget Skarp. Det er saaledes Plejerspersonalet strengt forbudt at gaa ind til nogen Pensionær uden mindst at være to mand Ifølge. Man kan nemlig aldrig vide, hvornaar Vedkommende bliver grebet af et Raserianfald og da kan være farlig. Men ogsaa for disse Patienter gælder den Regel, at de skal omgaaes med det gode, og som Følge deraf er det ret sjældent, at nogen forsøger Opstand mod Opsynet.

Medens den øvrige Del af Hospitalet staar aaben for alle Besøgende, er Sikringsanstalten et lukket Gebet for Fremmede, og det er meget vanskeligt at faa Adgang til den. Derimod er der intet til Hinder for, at Fangerne eller Patienterne, hvad man vil kalde dem, kan staa i Rapport til Omverdenen gennem en Brevveksling, der dog selvfølgelig bliver censureret.

Dommen eller Resolutionen mod disse Stakler lyder altid paa, at de bør tages i Forvaring af det Offentlige; men der gives aldrig nogen regel for, hvor lang Tid denne Internering skal vare. Tidsfristen er ubestemmelig. Dog siger det sig selv, at den, der først er kommen inden for disse Mure, har ikke let ved at slippe ud igen, i hvert Fald ikke før efter lang Tids Forløb. Finder Overlægen, at en Patient har genvundet en saadan Sindets Ligevægt, at han skønnes at være Herre over sine forbryderiske Tilbøjeligheder, kan Overlægen gøre Indstilling til Justitsministeren om Frigivelse. Ministeren skal da indhente en Erklæring fra Retslægeraadet, og først hvis dette anbefaler Indstillingen, kan Ministeren, hvis han skønner det forsvarligt, give den Internerede Frihed tilbage. Ingen bliver dog sluppen herfra og lige ud i Samfundet. Vedkommende maa først gennemgaa en længere Karenstid som Patient paa et af de almindelig Sindssygehospitaler, og først naar Overlægen ogsaa der tør sige god for ham, kan han vente at slippe ud i Verden. Men at det gaar smaa med Løsladelserne herfra beviser følgende Tal:

Der er paa Sikringsanstalten Plads til 50 Patienter. I de ti Aar, den har været i Virksomhed, har der været indlagt 73. Ogsaa blandt disse har Døden jo gjort sin Høst, men endnu findes der 48 tilbage af de 73. For øvrigt er Staklerne vel gemt der. Der vaages nøje over, at der intet siver ud til Offentligheden om, hvem der lever inden for disse Mure, og endnu mindre om deres Opførsel. Er der Tale om en Forbryder, hvis Ugerning har gjort hans Navn særlig bekendt, er det ikke ualmindeligt, at han lever sin Tid paa Sikringen i Anonymitet, under et andet Navn end hans virkelige.

Et Par Tal fra Hospitalet.

For Øjeblikket er patienternes Antal paa Sindssygehospitalet 842, hvilket betyder en Overbelastning, idet Hospitalet kun er beregnet paa 818 Senge. Den uhyggelig lange Venteliste bærer yderligere Vidnesbyrd om, at vi trænger til et nyt Hospital eller i hvert til en Ordning som den paatænkte med et Samarbejde med Amtsraadet om dette Sindssygeafdelingen i Holbæk; men Forhandlingerne herom tegner nok nærmest til at løbe ud i Sandet.

I Familiepleje hos Private befinder sig kun henvend en Snes Patienter. De Syges Anbringelse under denne Form er saaledes ikke blevet til hvad man oprindeligt havde ventet.

I alt er der i de Aar, Hospitalet i Nykøbing har bestaaet, blevet behandlet 3230 Patienter. Henvend 6 pCt. er døde paa Hospitalet, men over 2000 er tilbagegivet Samfundet i mere eller mindre helbredet Tilstand.

Paa Hospitalet er ansat 341 Funktionærer, hvis samlede Løn udgør 765,000 Kr. Bygninger og Grundareal er vurderet til 5,135,000 Kr., de tekniske Anlæg er bogført for 607,350 Kr., Besætningen for 5545 Kr., Inventaret for 740,920 kr. Tilsammen bliver det en Værdi af ca. 6½ Mill. Kr. Hospitalets Udgiftsbudget er paa 2,002,000 Kr., Indtægten 866,000 Kr., saaledes at der bliver et Underskud paa 1,136,000 Kr. Naar alle Udgifter, ogsaa Forrentning og Afskrivninger, regnes med, kostede hver Sygedag i det sidst afsluttede Regnskabsaar Kr. 5,93. Af Selvbetalere ydes der daglig Kr. 3,50, medens Patienter, der henligger for Sygekassers eller Kommuners Regning, kun betaler 2 kr. om Dagen. Af de første er der gennemsnitlig kun 54, af de sidste derimod 816. Heraf vil det ses, hviken Hjælp ogsaa i en økonomisk Henseende Hospitalet er for de ulykkeligt stillede Mennesker, der trænger til Ophold her, og for deres Paarørende.